

8. У коломийках іноді і підкреслюється роль імені, його милозвучність, напр.: "Ой Івасю, Івасику, ім"я твоє любе"

9. Побудова деяких коломийок базується на грі імен, що складає ніби цілий словничок імен, напр.:

"Ти, Іванку, прийди зранку, Васильку в полудне,
А ти, Ільку, зажди хвильку, якось того буде".

10. Власні особові імена використовуються і як засіб римування, при цьому вони зберігають говіркові особливості певного регіону, напр.:

"Ой ходило Іванєтко понад беріжєтко,
Тай носило горілоньки повне баклажєтко".

Отже, у зібраних і систематизованих В.Гнатюком коломийках збережена поезія окремих сіл, регіонів, зафіксовані різноманітні варіанти власних особових імен. Це дозволяє побачити багатство рідної мови, здатність її через ім"я передати найніжніші, найтонші порухи людської душі.

БОГДАНА БІРЧАК

Тернопільський педінститут

ВЛАСНІ ОСОБОВІ НАЗВИ В НАРОДНИХ ОПОВІДАННЯХ, ЗАПИСАНИХ ВОЛОДЬМИРОМ ГНАТЮКОМ

У народних оповіданнях про опришків, записаних В.Гнатюком, крім різнобарвного фольклорного лексичного матеріалу, представлений цінний, як для етнографа, історика, так і для лінгвіста, антропонімічний матеріал: власні особові назви ватажків опришків, їх побратимів та жителів гірських сіл.

Власні особові назви в легендах про опришків відображають неофіційну систему найменування особи на Гуцульщині на початку

XVIII ст. Прізвищеві назви опришків та жителів, про яких згадується в оповіданнях, характеризуються нестабільністю. Напр.: Олекса Довбуш - відомий ватажок опришківського руху в Карпатах - в 100 легендах, записаних В.Гнатюком, називається по-різному: Олекса Довбуш, Дмитро Довбуш, Олекса Добош, Олекса Космацький. Така ж неунормованість властива й іншим особовим назвам: пор. Мирон Штола, Штолфа, Штолжк, Штолфюк, Штулюк; Проць Туманів, Туман, Туманюк, Туманів /Сапріянчук/, Томанюк; Юрина Бордюків, Юрина Бордюк, Юрина Бордюків Драгаюк; Дмитро Марусек, Дмитро Марусеків: "Він в письмі називав си Дмитро Пилипюк" /Етнографічний збірник, Т. XXVI. - Львів, 1910. - с.162/. Дмитро Василюків Понипалек, Василюків Дмитро, Василюк Дмитро; Семен Бойчук, він же Семен Фітук, Фітук, Хотук / "Семен Бойчук і Семен Фітук певно одна особа з двома прізвищами: у Гуцулів кожний газда має два прізвища", - писав В.Гнатюк /ЕЗ, т. XXVI, с. 203/; Яків Унуччак, Яків Замочерський: "Его в Микуличині назвали тому Замочерским, що мав хату за Мошеров"; Яків Мочернак: "Яків називав си Унучак, але по слуги не знали, що він Унуччак, тому записали его Мочернаком" /ЕЗ, т. XXVI, с. 204/.

Власні особові назви, виписані нами з легенд, щодо компонентного складу можна поділити на одночленні, двочленні, тричленні та описові. На початку XVIII ст. одночленне найменування вже недостатньо ідентифікувало особу, тому прізвищеві назви такого типу в оповіданнях про опришків зустрічаються рідко. Це переважно апелятивно-антропонімійні прізвищеві назви: Білоголовий, Бідоця, Макогін, Куділь, Наклад, Понур, Шутей.

Найчисельніша група двочлених найменувань: ім'я + назва, що несе додаткову інформацію про іменовану особу; другий компонент найчастіше виступав патронімом, пор.: Іван Бойчук, Микула Василюків, Петро Зайчук, Іван Костюк, Мішко Лабюків, Іван Микитейчук,

Федір Оленюк, Іван Онуфрак, Палій Палінюк, Іван Соколук, Мішко Федюків, Михайло Харінчук, Іван Дощів; рідше подаються відапелятивною та відтопонімічною назвою, напр.: Федір Головатий, Дра Жолоб, Іван Рахівський, Іванонько Шулимівський.

Для детальнішої ідентифікації особи вживалося тричленне найменування. Додатковим засобом ідентифікації, тобто третім компонентом, тут найчастіше виступає рід занять, місце проживання: пор.: Антосій Панкевич /Ревізорчук/, Сків Рєбий Козмівський, Антосій Грак Янушевський.

Найменування з двома патронімами типу Дмитро Морощук Красійчук, Фока Туманюк /Сапроянчук/, Василь Пігуляк Попецун, Лукинко Цапків /Фединчук/ дають змогу припустити, що один з патронімів був офіційним, а другий - неофіційним. "Був такий звичей мики опришками, що кожному опришкови, скоро він лише пристав до якої вагаги, давано прізвисьце и так его усе кликано. Тимунь-то кождий опришок має свою назву инакшу, як в метриці" /ЕЗ, т. XXVI, с. 181/.

Ідентифікація особи за допомогою певного опису найчастіше зустрічається в досліджуваному матеріалі. Для опису використовуються посесивні конструкції, місце проживання, напр.: Михайло Клям, син Танасія Бойчука; Гриць Арсенич Доників з Голов; Дра Ожинюк з Космача; Пилипко з Космача; Петро Тарасійчук з Ферескулі; Петро Будзеїв з Еблониці; Пістолетник із Вілоберезки; Микула Зеленський з Голов; Микула Недоходюк з Устерік.

В легендах про опришків відображені народнорозмовні колоритні форми чоловічих імен, які побутували в минулому на Гуцульщині, а в наш час стали застарілими і рідковживаними, напр.: Васюта, Курило, Микула, Олекса, Фока, Врина. Цікаво, що при творенні кличної форми в іменах проходить усічення одного чи кількох кінцевих складів, пор.: "Ива' Рахівський, а ти де мой?", "Єк дукя, Марі'? - сказав опришок". "Анни'? Пустя-ко мене!"

Отже, досліджуючи антропонімічний матеріал легенд та опові-
дань про опришків, ми спостерігали різні способи і засоби найме-
нування особи на Гуцульщині на поч. XVIII ст., характерні особ-
ливості гуцульського антропонімікону.

МИРОСЛАВА ПІГУР

/ Тернопільський педінститут /

ОДНА ЛЕКСИКОГРАФІЧНА ПРАЦЯ

ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

У своїх працях В.Гнатюк насамперед цікавився суспільно-істо-
ричною поезією, бо ці твори тісно пов'язані з життям народу, по-
яснюють його історію.

Він підкреслював, що фольклор - це постійне джерело, яке
живе в рамках людського колективу: "Доки нарід жив, доти його жи-
тє мусить мати конкретні форми на зверху, які мусять об'являтися
між иньшим і в його народній поезії. Цілковитий загиб народної
поезії означав би й загиб народа" /В.Гнатюк. Пісенні новотвори.
-ЗНТШ, т. I, -с. 9/.

Серед пісенних жанрів /в основу поділу на жанри клав його
суспільну функцію/ В.Гнатюк окремо виділив лірницькі пісні. Крім
записів цих пісень, фольклорист склав і словник лірницького гово-
ру. За словами В.Гнатюка, лірники, крім пісень народних, виконували
і пісні, що мають джерело в писемній літературі. Цій пробле-
мі В.Гнатюк присвятив працю, "Лірники Буцацького повіту в Галичині"
/див. : ЕЗ, II, 1896/.

Свою мову лірники зовуть либійською. "Мова та огранічаєсь не
многими словами і не знаю, чи ще з раз знайшло би ся в ній тількио
слів, кілько в записаних" /В.Гнатюк. Словарець лірницького говору.